

SXEDIO. Κ71

15.7.1965: Ο ΒΑΣΙΛΙΑΣ ΟΔΗΓΕΙ ΤΗ ΧΩΡΑ ΣΕ ΕΚΤΡΟΠΗ ΑΠΟ ΤΟ ΣΥΝΤΑΓΜΑ, ΠΑΥΕΙ ΤΟΝ ΓΕΩΡΓΙΟ ΠΑΠΑΝΔΡΕΟΥ ΚΑΙ ΑΝΑΘΕΤΕΙ ΣΤΟΝ ΠΡΟΕΔΡΟ ΤΗΣ ΒΟΥΛΗΣ ΑΘΑΝΑΣΙΑΔΗ ΝΟΒΑ ΝΑ ΣΧΗΜΑΤΙΣΕΙ ΝΕΑ ΚΥΒΕΡΝΗΣΗ ΜΕ ΥΠΟΥΡΓΟΥΣ ΑΜΥΝΑΣ ΤΟΝ ΣΤΑΥΡΟ ΚΩΣΤΟΠΟΥΛΟ ΚΑΙ ΣΥΝΤΟΝΙΣΜΟΥ ΤΟΝ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟ ΜΗΤΣΟΤΑΚΗ

Στα μέσα του Ιουνίου του **1965** η κρίση στην Ελλάδα κορυφωνόταν και οι φήμες έδιναν κι έπαιρναν ότι ο Γεώργιος Παπανδρέου ετοιμαζόταν να παραιτηθεί, παρά τις δηλώσεις του ότι ήταν αποφασισμένος να εξαντλήσει την τετραετία και να ξεκαθαρίσει την κατάσταση που είχε ξεσπάσει στο στρατό και με τα διαφωνούντα μέλη της Κυβέρνησης του και ιδιαίτερα με τον Υπουργό Αμυνας Πέτρο Γαρουφαλιά που οχυρωνόταν πίσω από την υποστήριξη του βασιλιά.

Ετσι στις **30** Ιουνίου ξεκαθάρισε τη θέση του τονίζοντας πως θα προχωρούσε με ανασχηματισμό της Κυβέρνησης του, τονίζοντας παράλληλα ότι η κυβέρνηση δεν επρόκειτο να παραιτηθεί.

Σε γραπτή του δήλωση τόνιζε:

"Όσα αναγράφονται περί κυβερνητικής κρίσεως είναι κωμικά. Η προχθεσινή θυελλώδης ψήφος εμπιστοσύνης της Βουλής απέδειξε ότι είμεθα Κυβέρνησις της τετραετίας. Αλλωστε, εάν συνέβαινε να μη ήμεθα ημείς Κυβέρνησις μία μόνο λύσις θα ήτο δυνατόν να επακολουθήση και ουδεμία άλλη: Εκλογές.

Εάν υπάρχουν ακόμη άνθρωποι οι οποίοι πράγματι δεν το αντιλαμβάνονται, είναι αθεραπεύτως μωροί".

Ο Γεώργιος Παπανδρέου βρήκε αρχικά μια μέση λύση για να λύσει το πρόβλημα. Πρότεινε στο βασιλιά να αναλάβει άλλο υπουργείο ο Γαρουφαλιάς και το Υπουργείο Αμυνας να το αναλάβει ο ίδιος.

Ωστόσο ο Βασιλιάς Κωνσταντίνος όσο και ο Γαρουφαλιάς απέρριψαν τις σκέψεις του Γεωργίου Παπανδρέου.

Το ελεγχόμενο από την Κυβέρνηση Εθνικό Ιδρυμα Ραδιοφωνίας μετέδιδε στις 2 Ιουλίου:

"Ο Πρωθυπουργός κ. Παπανδρέου, καλέσας προχθές την εσπέραν τον αρχηγόν του βασιλικού γραφείου κ. Χοϊδάν, τον παρεκάλεσε να διαβιβάση προς τον Βασιλέα ότι απεφάσισε να αναλάβη προσωπικώς το Υπουργείον Εθνικής Αμύνης.

Ο Βασιλεύς απήντησεν ότι δεν θα έπρεπε κατά την γνώμην του, ο πρωθυπουργός να επωμισθή και το βάρος του χαρτοφυλακίου αυτού, προσθέσας ότι πάντως θα ήτο προτιμότερον, αντί της διαβιβάσεως των πρωθυπουργικών εισηγήσεων, μέσω τρίτων, να συζητηθή το θέμα αμέσως κατά την συνεργασίαν του μετά του κ. Παπανδρέου, η οποία θα προγραμματισθῆ μετά τον τοκετόν της Βασιλίσσης.

Κατόπιν της βασιλικής απαντήσεως ο πρωθυπουργός απεφάσισε να μη προχωρήσει τώρα εις την απομάκρυνσιν του κ. Γαρουφαλιά και να αναμένη να συνεργασθῆ μετά του Βασιλέως προς συζήτησιν του όλου στρατιωτικού θάματος σε πρώτην φάσιν, την αντικατάστασιν του κ. Γεννηματά, (αρχηγού του ΓΕΣ) καθώς και του αφορώντος της θέσιν του σημερινού υπουργού Εθνικής Αμύνης

Παραλλήλως ο Πρωθυπουργός απέστειλε τον Γενικόν Διευθυντήν του Πολιτικού Γραφείου του κ. Μανουσάκην προς τον κ. Γαρουφαλιάν, προς τον οποίον ανεκοίνωσε την απόφασιν του κ. Παπανδρέου να αναλάβη προσωπικώς το υπουργείον Εθνικής Αμύνης. Κατ' αυτόν τον τρόπον εκάλει ουσιαστικώς τον κ. Γαρουφαλιά να υποβάλη την παραίτησιν του.

Ο κ. Μανουσάκης προσέθεσεν ότι ο πρωθυπουργός θα εχρησιμοποιεί τον κ. Γαρουφαλιάν εις άλλον ουσιαστικόν τομέα. Αλλά ο κ. Γαρουφαλιάς απήντησεν ότι δεν βλέπει τον λόγον να υποβάλη την παραίτησιν του, δεδομένου μάλιστα ότι είναι σύμφωνος διά την αντικατάστασιν του αρχηγού του ΓΕΣ. Ο κ. Γαρουφαλιάς εδήλωσε χθες την εσπέραν ότι δεν υπέβαλε την παραίτησιν του, ενώ προηγουμένως είχεν είπη ότι δεν υπάρχει θέμα υποβολής της παραίτησεως

του. Και την μεσημβρίαν μετέσχε της συνεδριάσεως της Κυβερνητικής Πολιτικής Επιτροπής".

Ο Γαρουφαλιάς συνέχιζε να πηγαίνει στο γραφείο του σαν να μη συνέβαινε τίποτε και όπως έγραφε το αθηναϊκό Βήμα στις 4 Ιουλίου "ο ίδιος ερωτηθείς εδήλωσε ότι δεν παρητήθη, αλλ' ούτε είναι διατεθειμένος να υποβάλη σχετικήν παραίτησιν, διότι ουδείς λόγος προς τούτο υφίσταται".

Ο Παπανδρέου αντιεπιτέθηκε και σε μια ομιλία του στις 5 Ιουλίου 1965 κατήγγειλε δημοσία ότι "τόσον κατά της Κυβερνήσεως του όσον και εναντίον αυτού του ιδίου προσωπικώς κινούνται σκοτεινάί δυνάμεις και οι κύκλοι της ανωμαλίας".

Σύμφωνα μάλιστα με τον ανταποκριτή της εφημερίδας Ο ΦΙΛΕΛΕΥΘΕΡΟΣ στην Αθήνα Ευριπίδη Ακρίτα (6.7) ο Γεώργιος Παπανδρέου "πρόκειται εντός της εβδομάδος επανερχόμενος εις τον ανένδοτον αγώνα προασπίσεως της δημοκρατίας να προχωρήση εις την πλήρη εκκαθάρισιν της δημιουργηθείσης καταστάσεως αφ' ενός μεν διά της αναπακύνσεως του Υπουργού Αμύνης κ. Πέτρου Γαρουφαλιά και αφ' ετέρου της πραγματοποιήσεως ριζικών μεταβολών εις την ηγεσίαν του στρατεύματος.

Παράλληλα ο Γεώργιος Παπανδρέου άφηνε να εννοηθεί ότι αν δεν παραιτείτο ο Γαρουφαλιάς θα παραιτείτο ο ίδιος και θα προκήρυσσε εκλογές και θα έθετε καθεστωτικό θέμα με το ερώτημα: Αληθής βασιλευομένη Δημοκρατία ή Μοναρχία;

Ο Βασιλιάς Κωνσταντίνος βρισκόταν στην Κέρκυρα όπου η βασίλισσα Άννα- Μαρία αναμενόταν να γεννήσει το πρώτο της παιδί και καθώς ο Διευθυντής του Γραφείου του Χοϊδάς μετέβη για να τον συναντήσει, ο Παπανδρέου του διαμήνυσε όπως πραγματοποιηθεί το ταχύτερον συνάντησή τους προς εκκαθάριση της κατάστασης.

Την ίδια στάση τήρησε και δημόσια ο Γεώργιος Παπανδρέου, ο οποίος σε δηλώσεις του τόνισε την ανάγκη πλήρους εκκαθάρισης της κατάστασης επιβεβαιώνοντας την επομένη (9.7.65) ότι συνέστησε παραίτηση του Πέτρου Γαρουφαλιά.

"Αλλ' η παραίτησις καθώς και η αντικατάστασις συντελούνται διά διατάγματος η υπογραφή του οποίου προϋποθέτει συνεργασίαν με τον βασιλέα", ανέφερε ο Γεώργιος Παπανδρέου.

Ο Γεώργιος Παπανδρέου είχε ήδη στα χέρια του μια μακρά επιστολή του Βασιλιά Κωνσταντίνου, που του απέστειλε με τον Χοϊδά την προηγούμενη **8** Ιουλίου.

Ανέφερε ο Βασιλιάς στην επιστολή του, όπως αυτή μεταδόθηκε από το ΕΙΡ στις **15** Ιουλίου:

"Η τελευταία συνεργασία σας μετ' εμού εγένετο την **5**ην Μαρτίου. Την **29**ην Απριλίου μετά την ορκωμοσίαν, Υπουργών συνωμιλήσαμεν επ' ολίγον ιδιαιτέρως. Την δε **7**ην Μαΐου είχομεν την σύσκεψιν κατά την οποίαν συνεζητήθη αποκλειστικώς το Κυπριακόν. Εκτοτε δεν εζητήσατε να σας δεχθώ εις συνεργασίαν διά να με ενημερώσητε επί των γεννηθέντων τόσον σοβαρών και κρισίμων θεμάτων. Νομίζω ότι όταν ο Πρωθυπουργός απέχει των συνεργασιών μετά του Βασιλέως δεν λειτουργεί ομαλώς το κράτος. Ευρισκόμενος διά τους λόγους ους καλώς γνωρίζετε εις Κέρκυραν, αισθάνομαι ότι αποτελεί καθήκον μου να σας εκφράσω διά της παρούσης τας σκέψεις μου επί της καταστάσεως της χώρας.

Είναι αύτη ανώμαλος και ανησυχητική, καθιστώσα επείγουσαν κατά την γνώμην μου, την λήψιν ριζικών και αδιαβλήτων από πάσης πλευράς μέτρων αποκαταστάσεως του σοβαρώς κλονισθέντος κράτους δικαίου, εδραιώσεως της νομιμότητος και επαναφοράς του αισθήματος της ασφαλείας και της τάξεως.

Ανώμαλος κατέστη η κατάστασις αφ' ης στιγμής εκ της ΚΥΠ, η οποία υπάγεται προσωπικώς εις υμάς και διοικείται υπό προσώπων της απολύτου εμπιστοσύνης σας, εξεπορεύθη η επαναστατική συνωμοτική οργάνωσις εις τας ενόπλους δυνάμεις, μοναδικόν σκοπόν έχουσα την ανατροπήν του Συντάγματος της χώρας και την επιβολήν δικτατορίας, ελεεινής μορφής, αποκρουστικής εις πάντα ελεύθερον άνθρωπον.

Αφ' ης μου διεμηνύσατε το γεγονός της ανακαλύψεως της συνωμοσίας, σας συνεβούλευσα να ενεργήσετε αποτελεσματικώς, προς πάσαν κατεύθυνσιν, διά την πλήρη εξιχνίασιν της υποθέσεως και την ανακάλυψιν των ενόχων.

Μετά λύπης μου διαπίστωσα ότι ανταπόκρισις σας εις το αυτονόητον αίτημα μου, της απολύτου διαλευκάνσεως, δεν υπήρξεν ικανοποιητική καίτοι το αίτημα τούτο εναρμονίζεται προς το στοιχειώδες συμφέρον της Δημοκρατίας.

Διεφωνήσαμεν ήδη επί της εισηγήσεως σας προς εμέ, της διαβιβασθείσης διά τον κ. Υπουργόν Εθνικής Αμύνης να τερματισθή η διερεύνησις της υποθέσεως μετά την υποβολήν του πορίσματος της διοικητικής εξετάσεως εκ των οποίων όμως ομολογούνται αποτυχίαν, ως προς την ανακάλυψιν βασικών συντελεστών και μετά την επιβολήν ελαφρών πειθαρχικών ποινών εις όσους ενόχους ηδυνήθη να ανεύρη ο διενεργήσας την εξέτασιν.

Και μου παρηγγείλατε ότι δεν εδέχθητε την γνώμην μου, αλλ' ότι θα την εσέβεσθο και θα παρεπέμπατε εις τακτικήν ανάκρισιν ως σας συνεβούλευσα, την συνωμοσίαν και εις Ανακριτικόν Συμβούλιον προς απόταξιν τους ενόχους.

Ενώ όμως δεν επιτρέπεται να υφίσταται ούτε το ελάχιστον έδαφος πολιτικής ενεργείας εις τας ενόπλους δυνάμεις, ηθελήσατε να συζεύξητε προς την συνωμοσίαν άλλην υπόθεσιν άσχετον διαφόρου εντελώς φύσεως, την οποίαν σκοπίμως παρεπέμψατε συγχρόνως εις την ανάκρισιν.

Εάν παρ' ελπίδα ενόμισέ τις, ότι η παραπομπή και της υποθέσεως ταύτης θα ηδύνατο τυχόν να με εύρη διαφωνούντα, επλανήθη οικτρώς, διότι ούτε εγώ, ούτε κανείς άλλος, ορθοφρονών, ανιδιοτελής και έντιμος άνθρωπος είναι δυνατόν να μη επιθυμή την αυστηροτέραν δυνατήν εξέτασιν οιασδήποτε οποθενδήποτε προερχομένης παρανόμου και αντιπειθαρχικής κινήσεως εις τας ενόπλους δυνάμεις.

Το κράτος δικαίου εξ ενεργειών

αποδεικνυομένων δι' απτών αποδείξεων της ΚΥΠ αναγορευθείσης εις ελεγκτήν της νομιμότητος και επεμβαινούσης εις το έργον της Στρατιωτικής Δικαιοσύνης προς επηρεασμόν των ανακρίσεων διά της ασκήσεως ψυχολογικής βίας, τόσον κατά των εκτελούντων διά τεταγμένην υπηρεσίαν αξιωματικών όσον και κατά των μαρτύρων.

Δυστυχώς ευρίσκομαι εις την δυσάρεστον θέσιν να σας δηλώσω ότι τας επεμβάσεις αυτάς ενισχύετε και υποθάλλετε καίτοι διά λόγους τους οποίους δεν θά ήθελα να αναφέρω ανυπερβλήτους και εξ αντικειμένου δεδομένου ότι η θέσις υμών εν συναρτήσει προς την υπόθεσιν της συνωμοσίας εις τας ενόπλους δυνάμεις έχει από καιρού καταστή εξαιρετικώς ευαίσθητη και λεπτή.

Σας απευθύνω έκκλησιν να σταματήσετε αμέσως πάσαν δραστηριότητα καταλυτικήν θεμελιωδών κανόνων της λειτουργίας του πολιτεύματος και πρόξενον πολιτικής αναταραχής και κλονισμού του αισθήματος της ασφαλείας των πολιτών.

Σας συμβουλεύω να απομακρύνετε διά διαταγής σας από την ανάκρισιν πάντα υπερετούντα παρα της ΚΥΠ και να διακηρύξετε προς πάσαν κατεύθυνσιν ότι είσθε κεκηρυγμένος υπέρ της απολύτως ανεπηρεάστου ευρέσεως ολοκλήρου της αληθείας διά την συνωμοσίαν.

Τελώ εν πλήρει επιγνώσει της σοβαρότητος της καταστάσεως. Γνωρίζω καλώς, ότι εκ πηγών στενώτατα προσκειμένων προς υμάς ενεπνεύσθησαν αι προειδοποιήσεις και απειλαί εναντίον μου, και ομοιάζουσαι προς εκβιασμόν. Δέχομαι να αντιπαρέλθω πάντα ταύτα, υπό την προϋπόθεσιν, όπως θελήσητε ως ήδη σας ζητώ διά σαφών και απεριφράστων δηλώσεων σας, να εξηγήσετε ευθαρσώς και τιμίως προς τον λαόν, ότι ούτε είχον ποτέ ούτε έχω την πρόθεσιν να απομακρυνθώ έστω και κατά κεραίαν από των υπό του Συντάγματος ρητώς καθοριζομένων καθηκόντων και υποχρεώσεων μου, προς τας οποίας θα παραμείνω αυστηρώς προσηλωμένος και θα τηρήσω απαρεγκλήτως τον όρκον μου. Συγχρόνως σας καλώ να καταδικάσετε δημοσία την εναντίον μου συκοφαντικήν εκστρατείαν και να λάβετε σύντονα και αμέσου

αποδόσεως μέτρα διαλύσεως πάσης οργανώσεως ή προπαρασκευής λαοκρατικών εκδηλώσεων ή στάσεων ποραρασκευαζομένων υφ' οιονδήποτε πρόσχημα προς υποδούλωσιν του Ελληνικου λαού, και, κατάλυσιν της λαϊκής κυριαρχίας και των ατομικών ελευθεριών.

Εν μέσω της βαρείας ατμοσφαιρας ην αφήσατε να δημιουργηθή, θεωρώ ότι αποτελεί υποχρέωσιν σας η άμεσος και άνευ δισταγμού πραγματοποίησις των όσων σας ζητώ, η προειδοποίησις μου αύτη είναι η τελευταία. Εχω την αξίωσιν να γνωρίζετε ότι δεν έχω σκοπόν να έλθω εις οιασδήποτε μορφής ρήξιν προς την πλειοψηφίαν του Ελληνικού λαού. Εις υμάς προσωπικώς απόκειται εφ' όσον έχετε διακηρύξει την πρόθεσιν σας να εκπληρώσετε την λαϊκήν εντολήν περί πραγματοποιήσεως της ομαλής λειτουργίας του πολιτεύματος, να ενεργήσητε αδιστακτως, όσα σας εξήγησα και ζητήσα ανωτέρω ώστε να προκύψουν συνθήκαι πρόσφοροι, διά την δημιουργικήν αντιμετώπισιν των σοβαρών εκκρεμών προβλημάτων της χώρας.

Διότι εν πάση περιπτώσει τελείτε εν επιγνώσει, της αναληθείας, των γραφομένων καθημερινώς ότι δήθεν υφίστασται θέμα λειτουργίας των δημοκρατικών θεσμών και έχει ήδη φθάσει η ώρα εσείς, ως υπεύθυνος πρωθυπουργός, να μη ανέχεσθε τα σκόπιμα ψεύδη όταν, ουδέν τοιούτο ζήτημα υφίσταται εν τη Βασιλευομένη Δημοκρατία της Ελλάδος".

Οι εξελίξεις ήταν ραγδαίες και στις **9** Ιουλίου ανακοινώθη τελικά ότι η συνάντηση Βασιλιά-Παπανδρέου θα γινόταν στις **11** Ιουλίου.

Ο Γεώργιος Παπανδρέου απάντησε αμέσως στο Βασιλιά επιμένοντας σε αντικατάσταση του Γαρουφαλιά.

Μετάδιδε και πάλι το ΕΙΡ στις **9** Ιουλίου:

"Κατά νυκτερινάς πληροφορίας ο Πρωθυπουργός κ. Παπανδρέου έλαβε τας πρώτας πρωϊνάς ώρας της σήμεραν επιστολήν του Βασιλέως εις την οποίαν και απήντησε την εσπέραν.

"Κατά τας υπάρχουσας πληροφορίας ο

Πρωθυπουργός κ. Παπανδρέου εις την επιστολήν του αναπτύσσει τας γνωστάς απόψεις του περί της ανάγκης της ομαλής λειτουργίας.

"Η επιστολή του κ. Παπανδρέου καθώς και σχέδιον βασιλικού διατάγματος διά του οποίου προτείνεται υπό του κ. Πρωθυπουργού η αντικατάστασις του Υπουργού Εθνικής Αμύνης κ. Γαρουφαλιά και η ανάθεσις του Υπουργείου Εθνικής Αμύνης εις τον κ. Πρωθυπουργόν εστάλησαν εις τον αρχηγόν του Βασιλικού Γραφείου, ο οποίος ανεχώρησεν αργά την εσπέραν εις Κέρκυραν.

"Εκ Κερκύρας εγνώσθη ότι ο αρχηγός του Βασιλικού Γραφείου αφίχθη εκεί την νύκτα και μετέβη κατ ευθείαν εις τα ανάκτορα του Μον Ρεπό.

"Εξ άλλου απόψε (ψες) ο κ. Πρωθυπουργός εδέχθη πολλούς Υπουργούς και βουλευτάς της Ενώσεως Κέντρου και συνωμίλησε μετ' αυτών. Κατά τας γενομένας συζητήσεις διεπιστώθη η απόλυτος αλληλεγγύη των στελεχών και η αρραγής ενότης της Ενώσεως Κέντρου".

Εξ άλλου το Ρόϊτερ μετέδωσεν ότι ο Γεώργιος Παπανδρέου συγκάλεσε έκτακτη σύσκεψη του Υπουργικού του Συμβουλίου για τη Δευτέρα **12** Ιουλίου και σύσκεψη την επομένη των **171** βουλευτών της Ενωσης Κέντρου για να τους ενημερώσει για τις συνομιλίες που θα είχε με τον Βασιλέα καθώς η συνάντηση θα γινόταν στις **10** το πρωί της Κυριακής **11ης** Ιουλίου.

Σε απάντηση ο Βασιλιάς απέστειλε στο Γεώργιο Παπανδρέου μια δεύτερη επιστολή στην οποία τόνιζε σύμφωνα με το ΕΙΡ:

"Εις την δευτέραν του επιστολήν προς τον κ. Παπανδρέου ο Βασιλεύς αφού εν αρχή εκφράζει την διαφωνίαν προς την αντικατάστασιν του Αρχηγού του ΓΕΣ κ. Γεννηματά αναφέρεται εις την απαίτησιν του Πρωθυπουργού δι' ανατικατάστασιν του κ. Γαρουφαλιά, τονίζων ότι ουδέποτε ηρνήθη ότι δεν είναι δικαίωμα της Κυβερνήσεως να αντικαθιστά Υπουργούς της. Ο Βασιλεύς αναφέρει ότι δεν έχει άλλον ενδιαφέρον διά

τον στρατόν, παρά εις το να είναι το στράτευμα ισχυρόν προς αντιμετώπισιν εσωτερικών και εξωτερικών εχθρών, χαρακτηρίζει δε απόψεις του κ. Παπανδρέου ως αναληθείς αιτιάσεις.

"Ο Βασιλεύς αναφέρεται επίσης εις ζητήματα σχετιζόμενα με την ΚΥΠ και τονίζει: Δηλώ ότι αποδοκιμάζω τας ανεργείας σας και ότι υπό τοιαύτας συνθήκας δεν τολμώ να αισιοδοξώ ότι θα αποβή εποικοδομητική επικείμενη συνεργασία μας. Αρνούμαι να εκτελέσω το καθήκον μου υπό απειλήν. Εάν υπάρχει πρόβλημα τούτο είναι η κρίση εμπιστοσύνης που προκάλεσαν αι ενέργειαιί σας, απροκαλύπτως σχεδιασμέναί διά να περιορίσουν την απρόσκοπτον άσκησιν των συνταγμαστικών μου καθηκόντων".

Η συνάντηση Παπανδρέου- Βασιλιά έγινε στην Κέρκυρα, στα ανάκτορα του Μον Ρεπό, καθώς η Βασίλισσα Άννα- Μαρία έφερε στον κόσμο το πρώτο της παιδί, την Αλεξία.

Αλλά ο Βασιλιάς παρουσιάστηκε αμετάπειστος για την ανάγκη παύσης του Υπουργού Εθνικής Άμυνας Πέτρου Γαρουφαλιά και η συνάντηση ουσιαστικά κατέρρευσε ανάμεσα σε διαφωνίες.

Ωστόσο ο Γεώργιος Παπανδρέου παρουσιάστηκε στις δημόσιες δηλώσεις του να δίνει μια ελπίδα ότι η κρίση θα ξεπερνώταν:

"Διεπιστώθη πλήρης αρμονία απόψεων, επί του τρόπου της λειτουργίας του πολιτεύματος της Βασιλευομένης Δημοκρατίας. Ο βασιλεύς κατέχεται από την πίστιν ότι αι μοναρχικαί αντιλήψεις ανήκουν εις το παρελθόν και ότι εις την εποχήν μας νοείται μόνον το πολίτευμα της Βασιλευομένης Δημοκρατίας. Αυτή υπήρξεν ανέκαθεν και αυτή θα είναι εις το μέλλον η αταλάνευτος γραμμή. Ο Βασιλεύς εξέφρασεν επίσης πικρίαν διότι μερίς του τύπου τον ενεφάνισεν ως αποβλέποντα εις εκτροπήν από το πνεύμα του δημοκρατικού μας πολιτεύματος και ως τελούντα υπό πίεσιν, διά την άσκησιν των βασιλικών καθηκόντων του".

Αυτό που εννοούσε με τις δηλώσεις του αυτές ο Παπανδρέου ήταν ότι ο λαός ήταν κυρίαρχος και ότι ο

βασιλιάς βασιλεύει και η κυβέρνηση κυβερνά και επομένως έπρεπε να γίνονταν αποδεκτές οι θέσεις της.

Ο Γεώργιος Παπανδρέου ήταν αποφασισμένος να εκκαθαρίσει την κατάσταση και την επομένη 12 Ιουλίου συγκάλεσε το Υπουργικό Συμβούλιο όπως είχε προγραμματισθεί, στην απουσία του Πέτρου Γαρουφαλιά, και εξέφρασε την απόφαση του να αντικαταστήσει τον Υπουργό Αμυνας.

Μετά τη συνεδρία κυβερνητικός εκπρόσωπος δήλωσε ότι στην ουσία ο Γαρουφαλιάς ήταν εκτός κυβέρνησης, αλλά ο ίδιος, σαν πληροφορήθηκε την τελική απόφαση, δήλωσε ότι δεν προτίθετο να παραιτηθεί.

Ωστόσο ο Παπανδρέου προχώρησε στις αποφάσεις του και την επομένη η κοινοβουλευτική ομάδα της Ένωσης Κέντρου αποφάσισε τη διαγραφή από το κόμμα του Πέτρου Γαρουφαλιά.

Παράλληλα πολιτικοί κύκλοι δήλωσαν ότι ο Γεώργιος Παπανδρέου είχε τονίσει στη σύσκεψη ότι θα ζητούσε από τον Βασιλιά να υπογράψει το διάταγμα αποπομπής του Γαρουφαλιά και ότι "εάν ο βασιλεύς πράξει τούτο, θα είμεθα ισχυρά Κυβέρνησις, εάν όμως δεν εγκρίνη την απομπήν και δεν υπογράψη το διάταγμα, τότε θα είμεθα παντοδύναμος λαός", εννοώντας ότι θα παραιτείτο και θα κινητοποιούσε τον λαό και θα ζητούσε εκλογές.

Στην ομιλία του στην κοινοβουλευτική ομάδα και καταχειροκροτούμενος ο Γεώργιος Παπανδρέου, που βρισκόταν στα 80 του χρόνια, είπε σύμφωνα με το Εθνικό Ίδρυμα Ραδιοφωνίας που αποτελούσε τότε βασική πηγή ενημέρωσης:

"Αγαπητοί μου φίλοι. Κατά την τελευταίαν συνεδρίασιν της Βουλής, οπότε εδόθη ψήφος εμπιστοσύνης προς την Κυβέρνησιν, είχον είπει μεταξύ άλλων και τα εξής: Εάν είχε συμβή να υπάρξη καταμερισμός εξουσίας η κυβέρνησις της Ένώσεως Κέντρου δεν θα ευρίσκετο εις την αρχήν. Η έννοια της Βασιλευομένης Δημοκρατίας είναι ότι ο λαός είναι κυρίαρχος και η Κυβέρνησις της εμπιστοσύνης του

ασκεί πλήρη εξουσίαν και αναλαμβάνει πλήρεις ευθύνas. Αυτή είναι η γραμμή μας: Ο σεβασμός του πνεύματος και του γράμματος του πολιτεύματος της Βασιλευομένης Δημοκρατίας.

Ελέχθη ότι υπάρχουν εις την Κυβέρνησιν τοποτηρηταί άλλων δυνάμεων. Απκρούω με αγανάκτησιν και αυτήν την ύβριν. Δεν υπάρχουν εις την ιδικήν μας Κυβέρνησιν τοποτηρηταί άλλων δυνάμεων. Υπάρχουν μέλη της Κυβερνήσεως. Και, όπως επανειλημμένως έχω διακηρύξει, δεν υφίσταται υπουργική πολιτική. Υφίσταται μόνον κυβερνητική πολιτική. Εάν συνέβαινε να υπάρχουν υπουργοί, οι οποίοι επιθυμούν να έχουν υπουργικήν πολιτικήν και να μη συμμορφούνται προς την κυβερνητικήν πολιτικήν, οι Υπουργοί αυτοί, παραιτούνται. Και η παραίτησις των γίνεται δεκτή. Αυτή υπήρξεν η επαγγελία μου. Και αυτήν την επαγγελία μου μου ενεκρίνατε με θυελλώδεις επευφημίας. Αυτήν, την εντολήν σας εκτελώ. Δυστυχώς εις την πορείαν των ημερών διεπιστώθη ότι συνάδελφοι υπουργοί επιμένουν να έχουν υπουργικήν πολιτικήν και όχι κυβερνητικήν.

Είναι προφανώς και εκ των γενικών αρχών του πολιτεύματος της Βασιλευομένης Δημοκρατίας και εκ της ειδικής εντολής σας, ότι τοιουτοτρόπως αντιτάσσονται προς το Κόμμα και θέτουν εαυτούς εκτός του κόμματος.

Ελέχθη από τινας εκτός των φίλων, ποίος τώρα υπήρξεν ο ειδικός λόγος. Απαντώ: Γνωρίζετε ότι άλλη είναι η αιτίασις, η οποία μου απευθύνεται, από τους φίλους: Διατί τόσον εβράδυνα; Και διεμορφώθη αγαπητοί μου φίλοι, μία κατάστασις, η οποία δυστυχώς εξευτελίζει τον δημόσιον βίον, και λυπούμαι διότι συμβαίνει εις τας ημέρας μας. Υπάρχει υπουργός αρνούμενος να παραιτηθή. Αντιδικών προς την κυβέρνησιν και παραμένων εις την κυβέρνησιν.

Αλλά επροτίμησα να εξέλθη πρώτον από το κόμμα και κατόπιν από την Κυβέρνησιν. Διατί; Διότι κατεβλήθη προσπάθεια να δοθή η εντύπωσις ότι είναι προσωπικοί οι λόγοι και ηθέλησα να αποδείξω με τον

σεβασμόν της θελήσεως και της δυνάμεως του κόμματος ότι ολόκληρον το κόμμα και όχι προσωπικοί λόγοι αξιώνουν την διαγραφήν. Και θα προσθέσω ακόμη, διά να είπω όλην την αλήθειαν, διότι, θέλω από την σημερινήν σύσκεψιν να εξέλθη το μήνυμα ότι είναι ηλίθιοι όσοι νομίζουν ότι ημπορεί να υπάρξη και η ελαχίστη διάσπασις της Ενώσεως Κέντρου. Θέλω να πληροφορηθούν όλοι ότι προδότηι δεν υπάρχουν εις την Ενωσιν Κέντρου. Κυβέρνησις προδοτών δεν θα υπάρξη. Και το κήρυγμα δεν θα υπάρξη. Και το κήρυγμα, το μήνυμα αυτής της ενότητος, θα είναι πολύτιμον, όχι μόνον διά την μοίραν της Ενώσεως Κέντρου. Θα είναι πολύτιμον διά την μοίραν της Δημοκρατίας.

Θα πρέπει ακόμη, αγαπητοί μου συνάδελφοι και φίλοι να υπάρξη σήμερον μία νέα επίσημος υπεύθυνος επιβεβαίωσις ότι τα μέλη της κοινοβουλευτικής ομάδας της Ενώσεως Κέντρου, γνωρίζουν ότι μία είναι η υπερτάτη ευθύνη των και διά το μέλλον: Να διατηρήσουν αρραγή ενότητα. Και να μείνουν και εις το παρόν και εις το μέλλον κυβέρνησις.

Εάν υπάρχουν αντιλέγοντες, θα σεβασθώ την γνώμην των και θα τους ακούσω. Διότι είμεθα δημοκρατικόν κόμμα. Αλλά θα επεθύμουν προηγουμένως, όσοι συμφωνούν να εγερθούν διά να επικροτήσουν τη γνώμην μου".

Όλοι τάχθησαν υπέρ των όσων ζήτησε ο Γεώργιος Παπανδρέου ο οποίος και πρόσθεσε:

"Αγαπητοί μου συνάδελφοι, είμαι ευτυχής διά την ομοφωνίαν. Ζήτη η Ενωσις Κέντρου".

Η ομοφωνία της κοινοβουλευτικής ομάδας έκαμνε τον Γεώργιο Παπανδρέου να αισθάνεται πανίσχυρος στην επικείμενη αναμέτρηση του με τον βασιλιά Κωνσταντίνο.

Ετσι μετά τη συνεδρία έκαμε μια επίδειξη της δύναμης του με πορεία προς τον λαό, στη λεωφόρο Βασιλίσσης Σοφίας, όπου έτυχε ενθουσιώδους υποδοχής σύμφωνα με το ΕΙΡ:

"Τους τελευταίους λόγους του κ. Πρωθυπουργού εκάλυψε θύελλα χειροκροτημάτων, ζητωκραυγών και

παντοειδών εκδηλώσεων επί πολλήν ώραν.

Τον κ. Παπανδρέου εξερχόμενον του Πολιτικού Γραφείου, συνώδευσαν μέχρι της Λεωφόρου Βασιλίσσης Σοφίας, όλοι οι βουλευταί με ενθουσιώδεις εκδηλώσεις. Εις αυτάς πασετέθησαν αι ουρανομήκεις επευφημίαι, των διερχομένων πολιτών, οι οποίοι αντιληφθέντες την παρουσίαν του κ. Πρωθυπουργού, συνεκρότησαν αυτομάτως διαδήλωσιν, η οποία διέκοψεν επ ολίγον την κυκλοφορίαν επί της λεωφόρου".

Τις θέσεις του Γεωργίου Παπανδρέου υποστήριξε και η Αριστερά.

Η ΕΔΑ σε ανακοίνωση της ανέφερε ότι καθυστέρηση στην υπογραφή του διατάγματος για απομποπή του Πέτρου Γαρουφαλιά "κατόπιν της λαϊκής απαιτήσεως ήτις εξφράσθη υπό του Πρωθυπουργού, αποτελεί παρεκτροπήν εκ της συνταγματικής τάξεως".

Η ΕΔΑ προειδοποιούσε ακόμη τον Βασιλιά ότι με την μη υπογραφή του διατάγματος "ο βασιλεύς αποφεύγει να εκπληρώσει τας συνταγματικάς του υποχρεώσεις, παραβιάζει καταφώρως το Σύνταγμα και είναι υπεύθυνος διά μεγάλην πατρεκτροπήν και ανωμαλίαν με απροσμετρήτους συνεπείας".

Ηδη υπέρ της Κυβέρνησης άρχισαν να οργανώνονται διάφορες εκδηλώσεις και συγκεντρώσεις όπως από την Γενική Συνομοσπονδία Εργατών Ελλάδας και των Δημοκρατικών Δικηγόρων.

Ο Πέτρος Γαρουφαλιάς προσπάθησε να δικαιολογήσει την άρνηση του να παραιτηθεί και κατηγορήσε τον Πρωθυπουργό "ως συνωμοτήσαντα εναντίον του εθνικού στρατού", τον οποίον "απεπειράθη να παραδώση εις την διοίκησιν του κόμματος και εις τον κομμουνισμόν".

Ο Γαρουφαλιάς έδωσε σαν παράδειγμα για την κομματικοποίηση του στρατού την υπόθεση της οργάνωσης ΑΣΠΙΔΑ που σχηματίστηκε στο στρατό, ιδιαίτερα στην Κύπρο και που αποκαλύφθηκε από τον Στρατηγό Γρίβα, και του οποίου σαν αρχηγός φερόταν ο Ανδρέας Παπανδρέου, γιος του Πρωθυπουργού.

Ανέφερε ο Γαρουφαλιάς στη δήλωση του ιδιαίτερα για τον **(14.7.65)**:

"Καθ' ην εποχήν οι Τούρκοι απειλούσαν πόλεμον, οι κομματικοί μας εγκάθετοι ειργάζοντο νυχθημερόν όχι διά την άμυναν της Ελλάδος, αλλά διά την κομματικοποίησιν του στρατού, διά την διάλυσιν του.

Ευτυχώς η συνωμοσία εγκαίρως απεκαλύφθη χάρις τον στρατηγόν Γρίβαν-Διγενή.

Εχω την συνείδησιν μου ήσυχον, ότι έπραξα χωρίς επί στιγμήν να λυγίσω, ακέραιον το καθήκον μου προς την πατρίδα και προς τον Κυπριακόν λαόν".

Ο Γαρουφαλιάς έδωσε επίσης στη δημοσιότητα σημείωμα του Πρωθυπουργού για ορισμένες μεταθέσεις αξιωματικών του Στρατού στην Κύπρο.

Ο Γεώργιος Παπανδρέου απάντησε αμέσως στον Γαρουφαλιά και τον ρώτησε "πώς εδέχθη να μείνη εις την Κυβέρνησιν της Ενώσεως Κέντρου υπό τον κ. Παπανδρέου εφ' όσον θεωρεί την ενδεχομένην ανάληψιν του Υπουργείου Εθνικής Άμυνας από τον πρωθυπουργόν, ως κίνδυνον".

Για την υπόθεση ΑΣΠΙΔΑ τον συμβούλευε να αναμένει το πόρισμα της έρευνας που είχεν αρχίσει.

Ο Γαρουφαλιάς όμως μιλούσε έχοντας τις πλάτες του βασιλιά Κωνσταντίνου. Ετσι παρά τη συμφωνία Παπανδρέου-Βασιλιά στην Κέρκυρα ότι "ο βασιλεύς κατέχεται από την πίστιν ότι αι μοναρχικαί αντιλήψεις ανήκουν εις το παρελθόν" και ότι "εις την εποχήν μας νοείται μόνον το πολίτευμα της Βασιλευομένης Δημοκρατίας" τα πράγματα δεν κύλισαν όπως αναμένονταν.

Ετσι ο Βασιλιάς σαν ο Γεώργιος Παπανδρέου του παρουσίασε στις **14** Ιουλίου το διάταγμα για απομάκρυνση του Γαρουφαλιά αρνήθηκε να το υπογράψει και κάλεσε τον Πρωθυπουργό σε σύσκεψη την επομένη το πρωί.

Παράλληλα απέστειλε στον Γεώργιο Παπανδρέου την τρίτη του επιστολή **(14.7.65)**, περίληψη της οποίας μετέδωσε και πάλι το ΕΙΡ.

"Δι' αυτής ο Βασιλεύς συμβουλεύει όπως μη

αναλάβη το Υπουργείο τούτο ο κ. Παπανδρέου, διότι θα ήτο αβάστακτον βάρος. Ο Βασιλεύς αναφέρει ότι δεν αρνείται να υπογράψει διάταγμα αντικαταστάσεως του κ. Γαρουφαλιά προσθέτων τα εξής: Λόγω των δυσχερών ωρών διά των οποίων διέρχεται εκ της εκκρεμότητος του κυπριακού η πατρίς μας και της εκ τούτου ευρυτάτης αναπτύξεως των ενόπλων δυνάμεων, θεωρώ αναγκαίον, όπως η αποχώρησις του νυν Υπουργού Αμύνης, να συνοδευθή από ταυτόχρονον διορισμόν και ορκωμοσίαν Υπουργού επιλεγομένου εκ της των προσωπικοτήτων της Κοινοβουλευτικής σας ομάδος.

"Ο βασιλεύς κατηγορεί τον κ. Παπανδρέου ως υπεύθυνο "δι οργανωμένην εκστρατείαν ψεύδους προς εξεπάτησιν των πολιτών".

Η συνάντηση άρχισε στις επτά το πρωί στις **15** Ιουλίου, μια ημέρα που κρίθηκε καθοριστική για το μέλλον της δημοκρατίας στην Ελλάδα αλλά και της βασιλείας.

Γιατί η εκτροπή που αποφάσισε ο Κωνσταντίνος να εφαρμόσει αρνούμενος στην κυρίαρχη Κυβέρνηση να εφαρμόσει τις αποφάσεις της οδήγησε σε άλλες σκέψεις τους στρατιωτικούς να επιτείνουν τα σχέδια τους για τη δική τους εκτροπή που ήλθε δυο χρόνια μετά στις **21** Απριλίου **1967**.

Η συνάντηση Παπανδρέου-Βασιλιά κράτησε μόλις δεκαπέντε λεπτά και ο Παπανδρέου εξερχόμενος από τα ανάκτορα δήλωσε: "Επήλθε διαφωνία. Αύριον θα υποβάλω την παραίτησιν της Κυβερνήσεως και θα προβώ εις ανακοινώσεις".

Αυτό σήμαινε το τέλος της κρίσης για τον Γαρουφαλιά και την αρχή μιας νέας μακράς κρίσης και επανειλημμένων εκτροπών, τη διάσπαση της Ένωσης Κέντρου, την αποστασία βουλευτών της Ένωσης από το κόμμα και την αποδυνάμωση του Γεωργίου Παπανδρέου.

Έτσι ο βασιλιάς προχώρησε στις αποφάσεις του, έπαυσε τον Πρωθυπουργό και ανέθεσε στον Πρόεδρο της Βουλής Αθανασιάδη Νόβα να σχηματίσει νέα Κυβέρνηση.

Ο Νόβας ορκίστηκε ενώπιον του Βασιλιά στις οκτώ και τριάντα το βράδυ.

Στη θέση του Υπουργού Αμυνας διορίστηκε ο Σταύρος Κωστόπουλος που διατηρούσε παράλληλα και το Υπουργείο Εξωτερικών ενώ στο υπουργείο δημόσιας Τάξης διορίστηκε ο Ναύαρχος Ιωάννης Τούμπας που αργότερα ανέλαβε το Υπουργείο Εξωτερικών.

Ακόμα ο Κωνσταντίνος Μητσοτάκης ορκίστηκε Υπουργός συντονισμού.

Η αντίδραση του Γεωργίου Παπανδρέου ήταν άμεση: Κατήγγειλε παραβίαση του πολιτεύματος και μίλησε για πραξικόπημα:

"Συνετελέσθη σήμερον παραβιάσις του πολιτεύματος. Η Κυβέρνησις του λαού εξηναγκάσθη εις παραίτησιν και εκλύθη να κυβερνήση μια ομάς προδοτών της Ενώσεως Κένρου. Αλλά δεν συνέβη μόνον παραβιάσις του πολιτεύματος. Συνέβη επίσης και διακωμώδησις. Ο τρόπος της καταλύσεως της αρχής από την Κυβέρνησιν των ανδρικήλλων έχει προσλάβη τον χαρακτήρα φαιδροῦ πραξικοπήματος.

Εις τα ανάκτορα ενήδρευεν ο ακατανόμαστος πρόεδρος διά να ορκισθή αμέσως μετά την αναχώρησιν μου και ωρκίσθη χωρίς την ιδιικήν μου παρουσίαν κατά παράβασιν της Κοινοβουλευτικής τάξεως. Και οι νέοι υπουργοί του Βασιλέως ανέλαβον χωρίς την παρουσίαν των Υπουργών του λαού.

Καταγγέλλω προς τον δημοκρατικόν κόσμον της χώρας την ομάδα των προδοτών και τον καλώ εις πάνδημον ειρηνικήν εκδήλωσιν εναντίον της προδοσίας.

Και του παρέχω την βεβαίωσιν ότι θα επανέλθωμεν. Διότι ημείς εκφράζομεν την θέλησιν του κυριάρχου λαού.

Αρχίζει από σήμερον νέος ανένδοτος αγών υπέρ της δημοκρατίας.

Δημοκρατικέ λαέ της Ελλάδος, εργαζόμενοι και μοχθούντες. Απλοί άνθρωποι του λαού μας. Αγρόται, οι οποίοι μου ανταποδώσατε την αγάπην μου και εστάθητε εις το πλευρόν μου. Σας καλώ και πάλιν να στρατευθήτε κάτω από την σημαίαν της δημοκρατίας. Και σεις νέοι, οι οποίοι δονείσθε από τον παλμόν των ιδανικών της δημοκρατίας και υπήρξατε οι

πρωτοπόροι του ανενδότου αγώνος, σας καλώ και πάλιν κάτω από τας πτυχάς της τιμίας σημαίας μας. Και θα νικήσωμεν. Θα επανέλθωμεν και πάλιν θριαμβευταί. Και πάλιν η Δημοκρατία να νικήση".

Ο νέος Πρωθυπουργός Αθανασιάδης Νόβας, όμως, έβλεπε μπροστά. Και σε διάγγελμά του λίγες ώρες μετά την ορκωμοσία του τόνισε:

"Αδόκητοι εξελίξεις ωδήγησαν εις διάστασιν τον κ. Γ. Παπανδρέου προς το Στέμμα. Απέβησαν δυστυχώς άκαρποι οι εκκλήσεις και του Βασιλέως και όλων ημών, όπως αποφευχθή η κρίσις. Κατόπιν τούτου, ο Βασιλεύς μου έδωσε την εντολήν του σχηματισμού νέας Κυβερνήσεως εκ της Ενώσεως Κέντρου. Η επιλογή μου σκοπόν έχει να υπογραμμίση την σταθεράν απόφασιν του ανωτάτου άρχοντος, όπως συνεργασθή αρμονικώς με την πλειοψηφίαν της Βουλής και όπως σεβασθή εν παντί το πνεύμα και το γράμμα του πολιτεύματος.

Απεδέχθη την εντολήν έχων επίγνωσιν της κρισμότητας των περιστάσεων. Μοναδική μου φιλοδοξία είναι να υπηρετήσω με όλην μου την δύναμιν το Έθνος και την Δημοκρατίαν, υπέρ της οποίας έχω αγωνισθή καθ' όλην την μακράν πολιτικήν μου σταδιοδρομίαν.

Μοναδική μου προσωπική επιθυμία είναι να αποχωρήσω το ταχύτερον εκπληρουμένης της αποστολής μου. Η σύνθεσις της Κυβερνήσεως μου, θα είναι αμιγής εκ της Ενώσεως Κέντρου. Και είναι απόλυτος η πολιτική και η ιδεολογική συνέχεια της νέας Κυβερνήσεως προς την παλαιάν.

Πιστοί εις τας επαγγελίας της Ενώσεως Κέντρου προς την Ελληνικόν λαόν, θα επιδιώξωμεν τώρα, υπέρ παν άλλο, την διατήρισιν της εθνικής ενότητος των Ελλήνων όλων και της πολιτικής ομαλότητος η οποία αποτελεί την εγγύησιν διά την διαφύλαξιν των δημοκρατικών μας θεσμών και διά την κατοχύρωσιν των κατακτήσεων που επραγματοποίησεν ο λαός μας.

Απευθύνω θερμήν πατριωτικήν έκκλησιν προς όλους τους Έλληνας να συντρέξουν την νέαν δημοκρατικήν κυβέρνησιν, εις το δυσχερές έργον της.

Πάσα διατάραξις της τάξεως την ώραν αυτήν θα ήτο πλήγμα κατά της πατρίδος και κατά της Δημοκρατίας.

Η Κυβέρνησις είναι αποφασισμένη να μη επιτρέψη εις κανένα απολύτως όπως θέση εν κινδύνω την χώραν. Ηρεμοι και ακλόνητοι εις τα δημοκρατικά μας ιδεώδη, θα περάσωμεν την σημερινήν κρίσιν και θα προχωρήσωμεν εις τον δρόμον της ελευθερίας και της προόδου".